

Slyšení rozhodně není hodinou dějepisu

Rozhovor s autorem hry Tomášem Vůjtkem

Jaký byl prvotní impuls k napsání Slyšení? Proč jste se do téhle práce pustil?

„Slyšení je posledním dílem volné trilogie, která mapuje naše moderní dějiny a snaží se tak odhalit kořeny našich dnešních problémů. Prvním dílem byla hra S nadějí, i bez ní, v níž se na pozadí skutečného příběhu odhalila podstata (nejen) českého komunismu, druhým dílem je Smíření, ve kterém se Češi smířují s tím, jak vyhnali Němce (hra bude mít premiéru na podzim v pražské Komedii).“

Proč chce ve hře Adolf Eichmann před bohem vyličit svou verzi událostí z 2. světové války – u soudu v Izraeli nebo v historických dokumentech ji nevyličil?

„V Jeruzalémě Eichmann bojoval o život, a podle toho taky vypovídal. V Argentině se ale o své válečné minulosti svobodně rozpovídal a namluvil několik desítek magnetofonových pásků. Obě výpovědi jsou ideově naprosto odlišné a text hry vychází z jejich konfrontace.“

Proč byl první židovský transport vypraven právě z Ostravy? A kolik ostravských Židů bylo nakonec odvezeno do koncentračních táborů?

„Z Ostravy to bylo do Polska nejbliž. V předválečné Ostravě žilo deset tisíc Židů, osm tisíc zahynulo v táborech, zbytek emigroval. Aspoň tak se to píše v odborné literatuře.“

Ve Slyšení vystupují jak skutečné historické postavy, tak i postavy jako První a Druhý kolega nebo Paní, Manžel či Vlastička. Jde v jejich případě o autorskou licenci nebo i ony mají nějaké své konkrétní předobrazy?

„Postavy jsou inspirovány osudy ostravských Židů i osudy Eichmannových kolegů. Autorskou licencí je humor, s nímž jsou ty nacistické kariéry reflektovány.“

Nakolik jste se musel při psaní zanořit do archívů a detailně studovat historická fakta? Jak dlouho jste vlastně Slyšení psal?

„Půl roku jsem studoval, čtvrt roku jsem psal. Devět měsíců je magická doba, během níž se může leccos narodit. Hitler ji strávil v kriminále, kde napsal Mein Kampf.“

Jaké místo pro vás Slyšení zaujímá mezi vašimi ostatními hrami, jaký máte k němu vztah, co se vám s ním pojí?

„Slyšení je poslední moje hra, kterou četl pan režisér Janík. Volal jsem mu tehdy o Vánocích a on říkal, že je v půlce a že si dělá poznámky. Uklidňoval jsem ho, že má čas a že se potkáme třeba až někdy v lednu. ‘Jen jestli ještě budu’ odpověděl mi. Smál jsem se, protože jsem si myslel, že je to žert. Nebyl.“

S Nadějí, i bez ní jste psal přímo pro Alenu Sasínovou-Polarczyk. Bylo tomu podobně i u Slyšení, byla postava Adolfa Eichmanna zamýšlena pro Marka Cisovského? A pokud ano, proč právě pro něj? Jak ovlivnil vaši představu Eichmanna?

„Na Marka jsem si myslel od první chvíle. Je to herec, který dozrál k těm největším výzvám. Navíc má humor, který je mi blízký. Věděl jsem, že s Markem si s Eichmannem můžeme pohrát a že nás to bude bavit. Vznikl tak sebelítostivý narcis, který se snaží svým příběhem dojmout své okolí. Někdy mám i obavy, že se mu to povede.“

V informacích k inscenaci se zmiňujete o přítomnosti černého humoru. Jak jej vlastně skloubit se závažnou společenskou tematikou, je jeho funkce v takových hrách nějak specifická?

„Nedokážu si představit své psaní bez humoru, zvláště tahle velká témata jej potřebují. Jinak zde hrozí, že výpověď sklouzne k sentimentálnímu patosu. Můžeme se dojímat nad utrpením obětí, ale podle mě je mnohem přínosnější, když se dokážeme vysmát zlu, které je působí. Náš svět tím sice nespasíme, ale aspoň ho lépe poznáme. Tato poznávací funkce humoru je pro mě zásadní.“

Předchozí inscenace vaší hry S nadějí, i bez ní má podobu krutého kabaretu. Jak byste charakterizoval jevištní podobu Slyšení?

„Ten tvar se těžce definuje. Možná je to oratorium, které se v závěru zvrhne v jakési spílání publiku, možná je to, řečeno se Shakespearem, ´příběh vyprávěný blbcem´, možné je tady úplně všechno. Každopádně je to velké divadlo.“

Někoho by možná mohlo napadnout, že inscenace o Adolfu Eichmannovi a druhé světové válce bude jakousi divadelní hodinou dějepisu, a třeba ho i odradit. Pokud byste měl diváky naopak nalákat - čím tedy bude Slyšení?

„Hodina dějepisu to rozhodně není. Ty hodiny jsou dvě a jsou velmi alternativní. Historická fakta se zde různě interpretují a každá z postav má svou pravdu, kterou chce obhájit. Často je to pravda vylhaná, jak už to v historii bývá, ale o to zajímavější ta konfrontace je. Občas do ní zlomyslně zasáhne i autor, když kupříkladu nechá Eichmanna, aby si nacvičil Bachův houslový koncert. A to už je něco, co se jen tak neslyší.“

Ptala se Alice Taussiková